

מתורתו של רבינו מרן רבי שלמה פיישר זצוק"ל

ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים (יג, יח).

ובמכילתא דרשו, וחמשים מחמשים, אחד מחמשים מתו בשלשת ימי האפילה.

ונראה מקורו, דהנה דרשו חז"ל (שמו"ר בא פט"ז ב') משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם משכו ידיכם מע"ז. ועיווין ביהוקאל (כ' ז-ט) ואמר אלהם איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים אל תטמאו וגו'. וימרו כי ולא אבו לשמע אלי איש את שקוצי עיניהם לא השליכו ואת גלולי מצרים לא עזבו ואמר לשפך חמתי עליהם לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים. ואעש למען שמי לבלתי ההל לעיני הגוים אשר המה בתוכם אשר נודעתי אליהם לעיניהם להוציאם מארץ מצרים.

ומפורש דשפך ה' חמתו על עובדי הע"ז שהיו בישראל במכת השך כדי שלא יראו המצרים כמותת ישראל כמ"ש לבלתי ההל לעיני הגוים אשר המה בתוכם.

ויאמר ה' אל משה נטה את ירך על הים וישבו המים על מצרים על רכבו ועל פרשיו (יד, כו).

ויסובו המים. שזקופים ועומדים כחומה יסובו למקומם ויכסו על מלכים (כ"ט).

ונראה לפרש, דהנה בר"פ הבית והעליה (כ"ט קטו, ב), וליחוי אי בחבסא נפיל אי בחבטא נפיל וכו', ע"ש ברש"י שיש ב' אופנים בנפילה, חבסא היינו שנחבס הבית ונפול תחתיו. וחבטא היינו שנחבט ונפול למרחוק כמקל שהיה עומד זקוף ונפל. והנה כשהורו מי הים למקומם לא חזרו בדרך חבסא אלא בדרך חבטא כמקל (ורמו לדבר נצבו כמו נד נזלים, נד בגי' מטה). וז"ש ויכסו על מצרים, שבדרך זה באים המים מלמעלה ויכסו על מצרים.

דהנה כתיב (יהוקאל ז, יא) החמס קם למטה רשע, ודרשוהו רז"ל (סנהדרין קה, א) על דור המבול. ואמרו, מלמד שזקף עצמו כמקל ע"ש. ואף אנו נאמר, כי מי המבול שבאו עליהם בשביל החמס, זקפו עצמם עליהם כמקל (חמס בגי' מי נח) ונפלו עליהם בחבטא (א.ה. ע"י דרשות בית ישי ס"ו הערה יט).

ויט משה את ידו וגו' וינער ה' את מצרים בתוך הים וישבו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים לכל היל פרעה הבאים אחריהם בים לא נשאר מהם עד אחד (יד, כז-כח).

בשירת הים קשה שמתחיל בענין הנקמה במצרים ואח"כ מדבר בהצלת ישראל, ואילו ענין הנס מפל.

וי"ל, דרגש הנקמה חביב לאדם מהישועה, וענין הנס כבר הורגלו אז ישראל לניסים בעשרת המכות ולא נתפעלו, ועיקר הנס לא בא להתמיה את ישראל, אלא את האומות כמ"ש שמעו עמים ירגזון.

ועוד י"ל דכתבו תוס' (ערכין טו, א), דקרי"ם היה מיותר מצד הצלת ישראל, ותכליתו היה רק הטבעת המצרים. וישראל ידעו זה דשפיר היה אפשר להם להנצל בלא לילך לים, א"כ ל"ש הודאה ע"ו.

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים (טו, א).

בברכות (ג, א), אפילו עוברין שבמעיי אימן אמרו שירה על הים. וביאור הענין, דהנה התוס' סוטה (ל, ב ד"ה רבי מאיר) הביאו בשם התוספתא, דבשעה שאמרו ישראל שירה על הים באו אותן המלאכים שאמרו מה אנוש כי תזכרנו, ואמר להן הקב"ה בואו וראו את השירה, כיון שראו את ישראל פתחו אף הן ואמרו שירה שנאמר ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ וכו'. והיינו, דבשעת קריעת ים סוף חזרו בהן המלאכים והודו שיש צורך בבריאת האדם.

והנה, העוברין העומדין להולד עומדין באותו ספק האם נח לו לאדם ליברא או לא, וכשראו ישראל אומרין שירה ועי"ז הודו מלאה"ש שנה לו לאדם ליברא, פתחו אף הם ואמרו שירה.

ומאידך, בסוטה (מא, ב) אמרינן כל אדם שיש לו חנופה אפילו עוברין שבמעיי אימן מקללין אותו. והענין דהא אמרינן בכ"ר (ה, ה) בשעה שבא הקב"ה לבראת את אדם הראשון נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, מהם אומרים אל יברא ומהם אומרים יברא, חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים ואמת אומר אל יברא שכולו שקרים וכו', מה עשה הקב"ה נמל אמת והשליכו לארץ וכו', וא"כ אדם שיש בו שקר וחנופה גורם להצדיק את האומרים אל יברא ונזה לו שלא נברא לפיכך עוברין העומדין להבראות מקללין אותו.

עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארממנהו (טו, ב).

בשבט (קל"ג ב') דרשו חז"ל, זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצוות, עשה לפניו סוכה נאה לולב נאה וכו' אבא שאול אומר ואנוהו הוי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה חנון ורחום.

ונראה הקשר בין ב' הדרשות הוא, בהבין ההפרש בין רישא דקרא לסיפא. והענין, כי המאמר זה אלי עוסק בהבא לידי הכרה בהשיות ע"י הבנה עצמית, משא"כ אלקי אבי היינו ע"פ קבלת ומסורת אבות. והנה הבא מכה הכרה עצמית מסוגל לאהבה, משא"כ הבא מכה מסורת אבות אינו עובד אלא מיראה, כמ"ש (ישעיה כט יג) ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, ואילו ותהי אהבתם אותי אין כתיב כאן שאין אהבה ע"פ מצות אנשים מלומדה, אלא דוקא ע"י הכרה עצמית. והנה מתולדות מידת האהבה הוא הרצון להתדמות אליו כביכול וכן להתנאות לפניו וכמ"ש במס"י (פי"ט) שהעשיה לפנים משוה"ד והידור מצוה שרשם באהבה, משא"כ היראה ענינה ריהוק וארוממנהו.

עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארממנהו (טו, ב).

אונקלוס תרגם לשון נוה כו'. אלקי אבי וארוממנהו לא חני תחלת הקדושה אלל מוחזקת ועומדת לי הקדושה וללקותו עלי מימי אבותי (כ"ט).

תמהו המפרשים למה הקדים זה אלי לאלקי אבי הל"ל מקודם זה אלקי אבי ואח"כ אלי.

ונראה, דבאמת יש גם גריעותא בזה שאינו תחלת הקדושה שא"כ י"ל שאין עבודתנו אלא כמצות אנשים מלומדה, ומעשה אבותיהם בידיהם. לפיכך הקדים לוטר זה אלי, לוטר שאין אלקותו עלינו כמצות אנשים מלומדה אלא כתחלת קבלה היא.

ובזה יובן מה שסמך לזה ואנוהו, היינו אעשה לו נזה. כי הנה ארז"ל (כתובות ק"י ב'), הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה כי בחו"ל כל העבודה אינה אלא בחי' מלומדה [עיי' רמב"ן פ' עקב עה"פ ושמתם את דברי שהביא משרז"ל עה"פ הציבי לך ציונים] ורק בא"י היא מקורית. ולעומת זה אף בטומאה אין עיקר ע"ז אלא בא"י, וכמ"ש בחולין (יג ב) נכרים שבחו"ל לא עו"ע"ז הן אלא מעשה אבותיהם בידיהם. וז"ש זה אלי ואנוהו כי רק במקום הנהו שהוא א"י יהיה באמת בחי' אלי, משא"כ עתה בחו"ל הוא רק אלקי אבי (א.ה. ע"י באורך בדרשות בית ישי מאמר תורת ארץ ישראל).

תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מבוך לשבתך פעלת ה' מקדש אדני כוננו ידיך (טו, יז).

מקלש - חגיגי ציהמ"ק, שהעולם נכלל ציד אחת שנא' אף ילי יסדה ארץ ומקלש בשני ימים ולימתי יבנה בשתי ימים בזמן שה' ימלוד לעולם ועד לעת"ל ככל המלוכה שלו (כ"ט).

והיינו, דפירש הפסוק דקאי על ביהמ"ק שלעת"ל.

ותמוה, דהא בכתובות (ה' א') אמרינן דרש בר קפרא גדולים מעשי צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאילו במעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ וגו', ואילו במעשה ידיהם של צדיקים כתיב מכן לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידיך. ופירש"י, מקדש מעשה ידי צדיקים הוא, והלא שימת רש"י ר"ה (ל' א') וסוכה (מ"א א') דמקדש דלעת"ל ירד בנוי ומשוכלל מן השמים וע"כ דלא קאי על ביהמ"ק דלעת"ל וצ"ע.

ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים (פז, כב).

כב"ק (פב, א), דורשי רשימות אמרו אין מים אלא תורה וכו' עמדו נביאים שביניהם ותקנו להם שהיו קורין בשבת ובשני וחמישי כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה.

נראה, דקריאת התורה בשבת במנחה עיקרה היה צריך להיות בשחרית ומהתקנה הקדומה שלא ילינו ג' ימים בלא תורה וכמו הקריאה של ב' וה' בשחרית. אלא מכיון שאה"כ נתקנה תקנה לקרות הפרשה כולה בשחרית בשבת (שהוא סדר אחר של שבתות) נדחתה קריאה זו למנחה. והנה בשני וחמישי מכיון שקורין בהן בתורה הוסיפו בהם תחנונים (והוא רחום וכו') וכך הוא גם ענין צו"ץ שאומרים במנחה בשבת.

ויצעק אל ה' ויורהו ה' עין וישלך אל המים וימתק המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו (פז, כה).

ויורהו ה' עין זה זית (מכילתא) – שממתיק את המר במר. ומרומז במסורה ב"פ טרף, ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה (בראשית ה, יא), לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבשנו (הושע ו, א). והנה עה"פ והנה עלה זית טרף בפיה ארז"ל אמרה יונה יהיו מזונותי מרורין כזית מידי של הקב"ה וכו' וגו' נרמו במסורה זו עלה זית טרף בפיה, לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבשנו. פי', כי אע"פ שהקב"ה מכה ומוחץ אין לנו לנזם אלא אליו וכמו שאמר המשורר (כתר מלכות לרשב"י) אברה ממך אליך. וכדכתיב (ישעיהו מ' י"ב) והעם לא שב עד המכה, כי הוא המוחץ והוא הרופא ומושיע אין זולתו. וז"ש אע"פ שמוזנותי שמדידי של הקב"ה מרורין כזית מוטב שיהיו מידי, וה"נ נרמו זה בכאן בעין המר שהמתיק את המים. וסגולת רפואה כזו הוי רפואה למפרע, ולא כרופא בשר ודם (כתובות ע"ד ב'). וז"ש רש"י, לא אשים עליך ואם אשים כאילו לא הושם. והטעם, כי ממכה עצמה הוא מתקן רטיה, מכיון שהוא בעל המכה, ולא כרופא בשר ודם שאינו בעל המכה אלא הרפואה מילתא אחריתא. ודו"ק.

ויאמר משה ואהרן אל כל בני ישראל ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. ובקר וראיתם את כבוד ה' וגו' (פז, ו-ז).

ירמוז הכתוב לימי הגלות החושך והערבוב, שאין לנו אלא להתחזק בזכירת יצי"מ, ונאמין כי כימי צאתנו מארץ מצרים עוד יראנו נפלאות ובזכות זה נזכה לראות כבודך של ישראל את כבוד ה'. וכדרך שאה"כ (תהילים צב ג), להגיד בבקר הסדך ואמונתך בלילות שבכות אמונתך בלילות יוכו להגיד בבוקר הסדך.

ויעשו בן בני ישראל וילקטו המרבה והממעט (פז, יז).

המרבה והממעט – יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט וכצדו לזיתם ומלדו בעומר כו' ומלאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגולגולת אשך צלהל, והממעט ללקוט לא מלא חסר מעומל לגולגולת, וזהו נס גדול שנעשה בו (קט"ו). לכאן לאיזה צורך היה גם זה, דמאי נ"מ, ילקטו ויאכלו כל צרכם, אטו יעשו בו סחורה.

אך הענין עפ"מ"ש בגמ' יומא (עד, ב) ובמדרש קה"ר (פרשה ה') שהמון לא היה משיביע ואם לא היה ניתן במידה לא היו יודעים גבול לאכילתם.

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק (יז, ט).
ארז"ל, מפני שנתעצל משה במלחמת עמלק ושלח את יהושע, לפיכך לא זכה להכניסם לארץ.

ותימה, שהרי ארז"ל הוצרך לה יהושע דוקא, דגמורי אין עמלק נופל אלא ביד זרעה של רחל וכו'.

אלא הפשט, שנתעצל מלחמתו שלא יבואו לידי מלחמת עמלק, שעמלק בא על שרפו ידיהם מן התורה.

והנה צ"ב, דבקרא כתיב על נסותם את ה' לאמור היש ה' בקרבנו (יז, ז), ואיתא במדרש (ילקו"ש רסא), שנסתפקו אם יודע מחשבה שבלב. ותמוה, אטו לא חשבו שהנוטע אוזן הלא ישמע, ה"ה במחשבות. אלא הכוונה על השגחה, שסברו שאין קפידא והשגחה על מחשבות והעיקר היה המעשה, ולכן היו עוסקין בתומ"צ בחינת מלומדה, ולכן בא עמלק וכן אמרו חז"ל (מגילה יג, ב), ישנו עם אהה, ישנים מן המצוות. פירושו, שנתיישנו להם ד"ת ועוסקין בבחינת מלומדה, לכן בא להם המן. ואה"כ קבלו עליהם תורה באהבה, ולא לעשותה מלומדה, ולכן גודל השמחה בפורים שזה היה עיקר הפגם, תחת אשר לא עבדת בשמחה, כפי' הרמב"ן].

והנה, לא גילה להם משה גודל הפגם שבמחשבה עד יומו האחרון, שא"ל פ' יש בכם איש או אישה וגו' אשר לבבו פונה וגו' שורש פורה ראש ולענה (דברים כט, יז), וז"ש ולא נתן ה' לכם לב לדעת וענינים לראות עד היום הזה, וארז"ל לא קאי איניש אדעתיה דרביה, והיינו שלא פירש להם זה, והיה צריך לפרש. ואע"פ שנתן רש"י טעם למה לא הוכיחם עד סמוך למיתתו, מ"מ ד"ז היה לו לפרש קודם, ולא היו באים לידי מלחמת עמלק. וא"ש מ"ש שמפני זה נענש שלא זכה להכניסם לארץ ישראל, אף שמפורש שהעונש היה מפני מי מריבה. ולפמ"ש"נ, ביאת עמלק היה ג"כ מפני מי מריבה. ולא מבעיא להמפרשים שמעשה אחד הוא, אלא אף למ"ד דב' מעשים היו, אבל אילו פירש להם לא היו באים למי מריבה, לא בפעם א' שגרם להם ביאת עמלק ולא בפעם הב' שגרם להכות בסלע.

ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר (יז, טז)

נשבע הקדוש כבוד ה' ואלו כסאו שלם ואלו כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם. שנאמר וכו' וה' לעולם יקב, הכי השם שלם, כונן למשפט כסאו, הכי כסאו שלם (קט"ו).

הנה רש"י פי', דקאי על כסא ה'.

והנראה לפרש, דאין הכסא שלם, קאי על מלכות ישראל שלא תיכון עד שימחה שמו של עמלק. וכן נראה מלשון הגמ' בסנהדרין (ב, ב), תניא רבי יוסי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולכנות להם בית הבחירה, ואינו יודע איזה מהן תחילה, כשהוא אומר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק, הוי אומר להעמיד להם מלך תחילה, ואין כסא אלא מלך, שנאמר וישב שלמה על כסא ה' למלך.

ויובן בזה נמי ענינו של שאול כשהטא במלחמת עמלק שאיבד מלכותו ודו"ק.

ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר (יז, טז).

מלחמה לה' בעמלק מדור דור – פי' בעמלק של כל דור ודור. כי בכל דור ודור הוא מתחדש. והנה כתיב (בראשית ו, ה) וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, ופי' רז"ל (סוכה נב, א) יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום. והנה, רק רע כל היום, ס"ת עמלק. שהוא ענין התחדשות זו.

הערות בענייני הפרשה

מלוקט מפנקסי רבינו מרן רבי שלמה פישר זצוק"ל

זה אלי ואנוהו

שבת (קלג, ב), תניא זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות, עשה לפניו מוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה ציצית נאה ספר תורה נאה וכו'. ויעוין ברש"י ב"ק (ט, ב) דגרס טלית נאה ציצית נאה, [וכ"ה גרסת הרי"ף מוכה (טז, א) ובספר חסידים תתע"ח].

ותמהו האחרונים [ע"י דבר אברהם ח"ב סי' כ"ה ועוד], מה שייך הידור בטלית נאה, והרי המצוה היא רק בציצית.

והנראה בזה, בהקדם משי"ב במק"א בהא דנהלקו בציצית אי בעינן מויה לשמה או תליה לשמה, דהנה למ"ד דבעינן מויה לשמה א"כ ס"ל דגדר מצות ציצית שיהיו לו חומי ציצית על בגדו, ונמצא שהחומין לבדן הם המצוה, וא"כ המויה היא מעשה אשווי הפצא של המצוה וצריך להיות לשמה משא"כ התליה אינה אלא הכשר בעלמא לקיום המצוה. ומ"ד תליה לשמה ס"ל דגדר המצוה הוא להיות מליתו מצויצית, וא"כ התליה היא מעשה אשווי הפצא של המצוה ואדרבה המויה אינה כלום דחומין בפנ"ע עדיין אין עליהם שם הפצא דמצוה.

וע"י רש"י מנחות (מב, ב ד"ה פסולת) דכ' הואיל ותלוין כל אלה בכגד ולא נתלו בה לשם ציצית לאו עשיה לשמה היא, עכ"ל.

וא"כ י"ל דהא דכתב רש"י טלית נאה זהו לשיטתו דבעינן תליה לשמה ודו"ק.

איסור הותרה במן

² בקידושין (לה, א) ב"ז באדר פסק המן ונסתפקו ממן שבכלים עד מ"ז ניסן.

וצ"ע, העברו על הלאו איש אל יותר ממנו עד בוקר (שמות טז, יט). וי"ל, דלמ"ד ד' אדר היה בע"ש (מרדכי ורא"ש פרק ערכי פסחים וכו"ה סי' רצ"ב), א"כ בו כיום היה מותר להותר לשבת, ואח"כ שוב אין איסור, דכתיב עד בוקר.

והנה בזבחים (מה, ב) הקשו התוס' (ד"ה אבל) למ"ד אין איסור חל על איסור למ"ל קרא למעוטי דם מנותר. והקשה רע"א בגלהש"ס, קשיא לי הא תוס' כתבו כמה פעמים דדם שבשלו אינו עובר עליו (ע"י חולין קט, א), א"כ צריך קרא לבשלו הדם דפקע איסור דם, דמ"מ אינו חייב משום נותר וטמא. ובאחייעור (ח"ב ס"ס מ') כתב, דאם בשלו ואח"כ ניתותר לא חל שם נותר כיון שלא היה ראוי לזריקה, והקשה דאכתי איצטרך קרא לבשנעשה נותר מתחילה שחל עליו איסור נותר ואח"כ בישלו דבזה הא חל עליו איסור נותר כיון שהיה ראוי לזריקה בשעתו.

ולפמשנת י"ל נמי הכא, דנותר שלא חל איסורו בעלות השחר או בשקיעת החמה תו לא חייל, דמאורע ההותרה פוסל ודו"ק. (ויותר נראה דאותו רגע מתברר שלא זרקו או אכלו ואי האכילה והזריקה הם הפועלים ודו"ק).³

מחיית עמלק

¹ הרמב"ם (פ"ה מהל' מלכים ה"ד) כתב, מצות עשה להחרים ז' עממין וכו' וכל שבא לידו אחד מהן ולא הרגו עובר בל"ת שנאמר לא תחיה כל נשמה. ואילו בה"ה שם כתב, וכן מצות עשה לאבד זכר עמלק וכו', ותו לא, ולא הזכיר מהא שכל שבא לידו אחד מהן ולא הרגו ביטל מ"ע. ויש לדקדק מה טעם לשינוי זה.

והנראה מבואר מזה דשאני מצות מחית עמלק ממצות איבוד ז' עממין, שמצות מחית עמלק דין מלחמה הוא, דהיינו שהחיוב הוא לעשות מלחמה בעמלק (וכמ"ש בקרא מלחמה לה' בעמלק), ואין דין מלחמה אלא על הצבור, אבל אין כל חיוב על היחיד להרוג כל מי שבא לידו מזרע עמלק, משא"כ במצות איבוד ז' עממין שנאמר בה לא תחיה כל נשמה, ומלבד דין מלחמת מצוה שיש שם כשיוצאין עליהם למלחמה הנה יש שם חיוב על כל יחיד שבא לידו אחד מהן להרגו, ודין זה אינו ענין למלחמה

כלל, אלא חיוב הוא דרמי אקרקפתא דגברא כשאר מצוות שעל היחיד ולא כמצות מלחמה שהוא דין על הצבור וכמ"ש.

ועיין בהנוד (מצוה תר"ד) שנצטוינו למהות זרעו של עמלק ולאבד זכרו מן העולם וכו', וזאת מן המצוות המוטלות על הצבור כולן וכו' ע"ש, ומבואר כדברינו.

וע"ע בספר המצוות להרמב"ם סוף מנין העשין שכתב וז"ל, כשתסתכל בכל אלו המצוות שקדם זכרם תמצא מהם מצוות שהם חובה על הצבור לא על כל איש ואיש, כמו בנין בית הבחירה והקמת מלך והכרתת זרעו של עמלק עכ"ל, והוא כמ"ש.

ולפי"ז יש לבאר דברי החנוך (מ' תכ"ה) דנהגת מצות איבוד ז' עממין בזכרים ונקבות, דלפי המבואר ניהא שפיר, דנהי דנשים לאו בנות מלחמה אינהי שלפיכך אין נוהגת בהם מצות מחית עמלק, אבל הרי נתבאר שבאיבוד ז' עממין יש חיוב דרמיא אקרקפתיה של כל יחיד ואינו ענין לדין מלחמה הלכך נשים נמי בנות חיובא ניהו בהך מצוה, משא"כ מחית עמלק שאינה אלא דין מלחמה ונשים לאו בנות מלחמה ניהו.

וכמ"כ א"ש משי"ב החנוך שם, והעובר ע"ז ובא לידו אחד מהם ויכול להורגו מבלי שישתכן בדבר ולא הרגו בטל עשה זו. ול"ק קו' המנ"ח דהתורה גזרה להלחם עמהם אף בסכנה. דאח"כ ודאי במלחמה של איבוד ז' עממין מודה החנוך שהוא חייב להשתכן כמו בכל מלחמת מצוה, אבל החנוך הרי מיירי ביהיד שמתחייב להרוג מי שבא לידו מהן, ודין זה הרי לאו דין מלחמה הוא ודאי אינו חייב להשתכן בגללו, דלא עדיף משאר מצוות דקיי"ל וחי בהם ולא שימות בהם. וז"פ.

ובזה א"ש הכעס על שאול שהחיה את אגג, דלכא"ו מה עוול בזה הלא הביאו לפני שמואל וה"ז כמשאר המין ע"מ לבער. ולמ"ש א"ש, דשוב אין מקום להורגו מצד מחית עמלק והוצרך שמואל ליתן טעם להורגו משום כאשר שכלה נשים חרבך. (ואיל"ק והלא היה חיוב בלא"ה ע"פ הדיבור של והמתה מאיש כו' ו"ל דכתיב פקדתי ול"ה חיוב בפ"ע אלא מצד מצות מחיית עמלק).

ועיין במשנה ברורה (סי' תרפ"ה בשע"ה צ אות ה') שתמה על משי"ב המ"א בשם תה"ד דעשה דאורייתא לקרות פרשת זכור בעשרה וכתב שאינו יודע שום מקור לזה ד"ל דרק עיקר קריאת פרשת זכור הוא מ"ע דאורייתא ורבנן הוא דתקנו לקרותה בציבור ונשאר בצ"ע [ועיין במנ"ח (מצוה תר"ג) שנקט כן באמת לדבר פשוט כדעת המ"ב ואישתמיטתיה משי"ב המ"א בשם תה"ד]. אמנם לפמ"ש א"ש, שהרי מצות זכירת מעשה עמלק חד דינא אית לה עם מצות מחית עמלק וכמבואר בהנוד שמצות זכירה אין נוהגת אלא בזכרים כי להם לעשות המלחמה, והרי נתבאר שמלחמה זו דינה על הציבור וכלשון החינוך שזו מן המצוות המוטלות על הצבור כולן, הלכך שפיר כתב תה"ד דמצות קריאת פרשת זכור היינו בצבור ואינה ענין ליחיד ודו"ק. וממוצא דבר למדנו טעם נוסף למה שנשים פטורות ממצוה זו שהרי נשים אינן בתורת צבור וק"ל.

והנה בכרכות (מוז; מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה וכו') והיכי עביד הכי והאמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה וכו' לדבר מצוה שאני, מצוה הכאה בעבירה היא, מצוה דרבים שאני. ותמוה דכיון דמצוה דוחה שוב אין כאן מה"ב.

והנה כ' הרא"ש דמעשה דר"א ה' בפרשת זכור, דרק קריאה זו דאורייתא, וכבר כתבנו דחיוב זכירת עמלק הוא ג"כ חיוב על כל ישראל יחד שזה מתקיים ע"י שהוא משתתף בקריאת הפרשה בציבור. א"כ הנמנע מזה לא חשיב מבטל מ"ע דסו"ס נתקיימה המצוה ע"י אחרים והוי כגדר מצוה קיומית. וא"כ שפיר הקשו בגמ' והא מה"ב היא כיון שאינה מצוה חיובית ל"ש בזה עדל"ת לומר דנהפך העבירה למצוה כיון שאי"ז חיוב. ומשני דבמצוה דרבים ל"ש מה"ב.

סי' י"ב) שנקט בשם הפרמ"ג שהאיסור עצמו חל רק לא עונשים ע"ז (והוכיח כן מיבמות ל"ב שקוברים אותו בין רשעים), ויעוין עוד בזה בבית הלוי (היא סי' מ"ד) ובה' הגר"ש שקוף (גדרים סי' א'). והערת הרב מ"י. גרינולד. וע"י משי"ב כד' האבנ"מ בבית ישי" ס' כה. ¹ נחלת יצחק סי' ס"ט, פנקס מ"ז אות קפ"ה, פנקס 126 אות קס"ט.

² פנקס 2 אות כ"ה.

³ פנקס 135 אות י"ה ופנקס 98 אות רנ"ט.

א.ה. צ"ל בכנות רבינו שהאיסור שבמעשה ההותרה הוא פוסל ולא עצם מעשה ההותרה דהו שייך גם ככה"ג שאח"כ, אמנם גם ד"ז הנה הוא שנוי במח' אחרונים, ועיין באבנ"מ (ש"ת,